

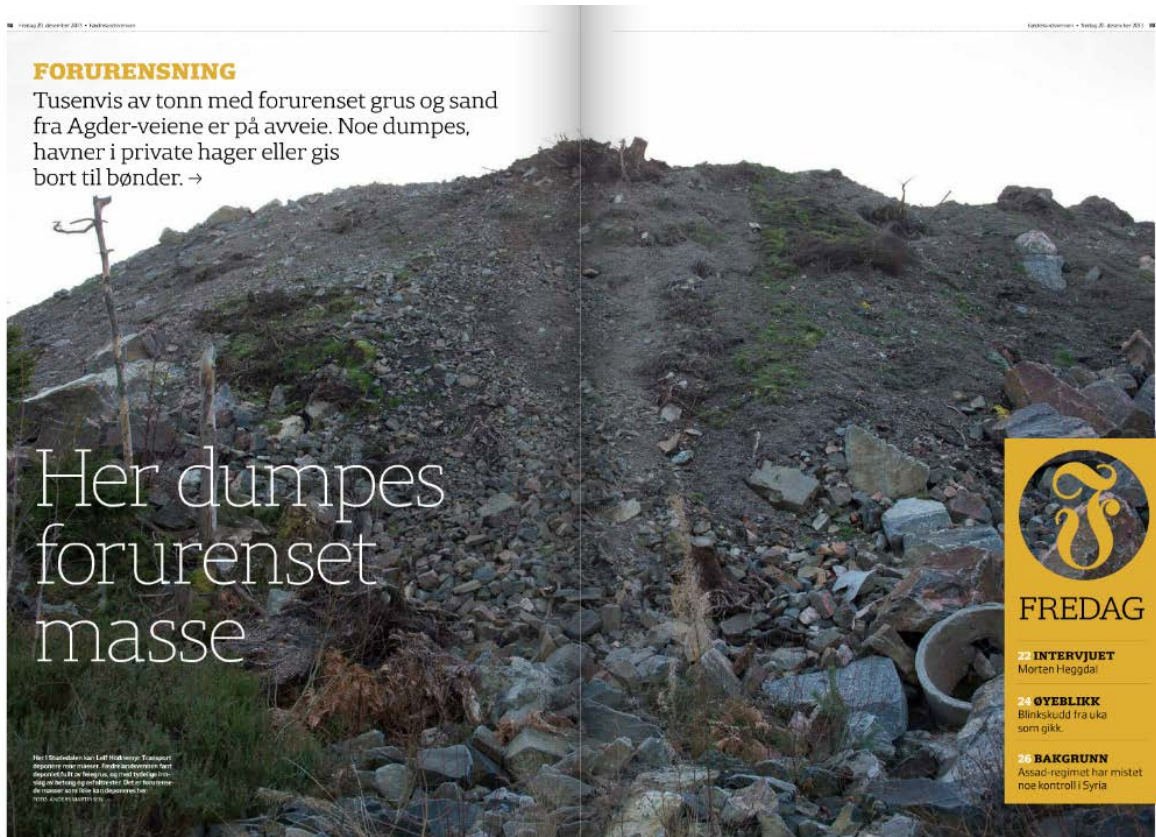
Til SKUP

Tarjei Leer-Salvesen og Anders Martinsen

«Kommunale forurenser»

Fædrelandsvennen

20. desember 2013 til 24. mars 2014

3. Publikasjonsliste

Ettersom alle saker i Fædrelandsvennen først publiseres på [www.Fvn.no](http://www.fvn.no) oppgis her datoer for nettpublisering. Dato for papir publisering er ofte dagen etter. Unntaksvis er datoen lik.

20.12.2013: Her dumpes forurenset masse

<http://www.fvn.no/lokalt/kristiansand/Her-dumpes-forurenset-masse-2525192.html>

20.12.2013: Songdalen tar grep: Fjerner forurenset feiegrus

<http://www.fvn.no/lokalt/kristiansand/Dyrt-a-fjerne-forurenset-masse-2530621.html>

2.1.2014: Dyrt å fjerne forurenset masse

<http://www.fvn.no/lokalt/sogne/Fjerner-forurenset-feiegrus-2525986.html>

9.1.2014: Dumpet rådhus i skogen

<http://www.fvn.no/lokalt/lillesand/Dumpet-radhus-i-skogen-2533692.html>

14.1.2014: Deleid kommunalt selskap: Blandet inn oljeholdig feiesand, solgte det som ren jord

http://www.fvn.no/lokalt/kristiansand/Blandet-inn-oljeholdig-feiesand_-solgte-det-som-ren-jord-2536112.html

24.3.2014: Må endre rutine: Feiesanden er forurenset

<http://www.fvn.no/lokalt/kristiansand/Feiesanden-er-forurenset-2576681.html>

4. Redaksjon og redaksjonsadresse, samt tlf.nr.

Fædrelandsvennen, Svanedamsveien 10, 4621 Kristiansand. Tlf 03811

5. Journalistens (eller kontaktpersons) adresse og telefonnummer.

Tarjei Leer-Salvesen, Solbergveien 3, 4615 Kristiansand. Tlf 92429935

Epost: tarjei@leer-salvesen.no

Anders Martinsen, Tordenskjoldsgate 17, 4612 Kristiansand. Tlf 93638000

Epost: anders@uskaprt.no

6. Redegjørelse for arbeidet

Bakgrunn

Denne saken startet da frilansfotograf Anders Martinsen fikk et tips fra en aktør i entreprenørbransjen om at ikke alt var som det skulle i håndteringen av feiesand i Kristiansand-regionen.

Anders, som til vanlig er mest kjent som byens bryllupsfotograf, begynte å undersøke litt selv. Han stusset over de store volumene sand og grus som strøs utover veiene av både Statens Vegvesen og kommunene. I løpet av vintersesongen blandes massene med salter, dekkgummi, oljerester og andre ting. Graden av forurensingen varierer med de ulike veistrekningene. Om våren kommer feiebilene og tar massene med seg. Men hvor blir dette av? spurte han.

Tipseren mente svært lite blir levert til godkjent avfallsmottak, og antydte at offentlige aktører som burde vite bedre, setter forurenset masse i sirkulasjon igjen for å spare penger.

Anders sine innledende undersøkelser gjorde ham overbevist om at tipseren hadde et poeng, men han kunne ikke bevise det. Han trengte hjelp til å gjøre saken ferdig, og gikk til Fædrelandsvennen med tipset i august 2013.

Grav der du står

Nyhetsredaktør Christian Stavik mottok saken, og koblet Anders sammen med Tarjei Leer-Salvesen i Fædrelandsvennen redaksjon. Avtalen var at Anders både skulle bidra med research og ta bilder til saken. Tarjei skulle bistå i researchen og samle alle trådene, gjøre intervjuer, og skrive sakene hvis hypotesen lot seg bevise.

Vi ville innledningsvis sjekke både statlig og kommunalt eide veier.

Norge har en spesiell og lite kjent offentlighetslov som heter Lov om rett til miljøinformasjon. Denne benyttet vi til å kreve innsyn i prøveresultatene som er gjort av den oppsamlede feiemassen fra Statens Vegvesen og Kristiansand kommune de siste årene.

Vi brukte også miljøinformasjonsloven til å kreve innsyn i hva som har blitt levert av feiemasser fra vei til de godkjente avfallsmottakene i regionen. Det var påfallende lave tall. Hvor hadde alt sammen blitt av?

Vi kjørte omkring og lette etter dumpingplasser på ukonvensjonelle steder, som skogholt og busslommer, snuplasser og byggeplasser. Vi fant flere steder, men kunne ikke vite om de haugene vi fant inneholdt forurensningsnivåer høyere enn det som er tillatt å dumpe i naturen.

Samtidig fikk vi inn de første prøveresultatene fra Kristiansand kommune. Prøveresultatene viste at all feiesand tatt opp på kommunale veier i Kristiansand var ren. Men var prøvene til gode kommunen gode nok?

Vi bestemte oss for å sjekke saken selv.

«Grav der du står», sa Anders. Og Tarjei tok spaden fatt.

Vi befant oss i et skogholt ved en busslomme like bortenfor en skole da vi tok de første prøvene.

Verktøyene i denne saken spenner fra Excel og tunge dokumentsøk til bruk jordspade og turgåing for å lete etter dumpingplasser.

Prøvene ble samlet i sterile poser og merket med tid og sted.

«Blekkulf-prosjektet»

Siden skulle det bli flere jordprøver. Nyhetsredaktør Stavik aksepterte en større utgift til analyser i laboratoriet til Eurofins.

Fædrelandsvennen
P.O. Box 369
4664 Kristiansand
Attn: Tarjei Leer-Salvesen

Eurofins Environment Testing Norway
AS (Moss)
F. reg. 965 141 618 MVA
Møllebakken 50
NO-1538 Moss

Tlf: +47 69 00 52 00
Fax: +47 69 27 23 40

AR-13-MM-016311-01

EUNOMO-00082626

Prøvemottak: 20.09.2013
Temperatur:
Analyseperiode: 20.09.2013-27.09.2013
Referanse: Jordprøver

ANALYSERAPPORT

Totale hydrokarboner (THC)

THC >C5-C8	<5 mg/kg TS
THC >C8-C10	<5 mg/kg TS
THC >C10-C12	<5 mg/kg TS
THC >C12-C16	5.4 mg/kg TS
THC >C16-C35	990 mg/kg TS
SUM THC (>C5-C35)	1000 mg/kg TS

Hvis jord skal regnes som helt ren og kunne brukes fritt, skal det være mindre enn 100 mg/kg i verdier av hydrokarboner, som kort oppsummert er oljerester. I prøven over har vi funnet verdier som er ti ganger høyere. Ettersom det nesten bare er tyngre karbonfraksjoner igjen, mente

laboratoriet at det opprinnelig har vært betydelig høyere verdier enn dette, men at de lette karbonfraksjonene er brutt ned før vi tok prøven.

Internt i redaksjonen ble det vi holdt på med døpt «Blekkulf-prosjektet» etter den gamle historien om «Blekkulfs miljødetektiver». Vi tok de små stikkene med godt humør, siden vi skjønnte vi var på sporet av noen gode saker.

Samtlige av prøvene våre viste for høye nivåer av oljerester. Noen viste også forhøyede nivåer av enkelte tungmetaller, men ikke over grenseverdiene. På den annen side indikerte oljerestene som lovbrudd, i alle prøvene våre.

Miljøinformasjonsloven

Det var nå miljøinformasjonsloven ble god å ha. Kommunen hadde opplyst til oss at alle prøvene de tok viste at feiesanden var ren. Vi forlangte å få se underlagsmaterialet, altså selve analysetestene. Da gjorde vi et oppsiktsvekkende funn: Kommunen hadde i alle år analysert feiesanden uten å undersøke nivået av oljerester!

De hadde kun sjekket tungmetaller og enkelte andre miljøgifter, men altså ikke sjekket det som viste seg å være hovedproblemet i samtlige prøver vi selv hadde tatt.

Takket være miljøinformasjonsloven kunne vi vise at det offentlige sin analysepraksis gjennomgående var for dårlig. Disse analysene lå til grunn for praksisen med å dumpe avfallet på ikke-godkjente steder.

Tippes utfor kanten

Statens Vegvesen hadde bedre kontroll på prøvetakingen sin. De hadde undersøkt oljeforurensing også, og svarte klart og tydelig at de hadde et stort parti med oljeforurenset feiesand de måtte håndtere. Dette skjedde via entrepenøren NCC, som hadde ansvar for dette i kontrakten sin med vedlikehold av vei.

Igjen brukte vi Miljøinformasjonsloven for å be om innsyn i hva som hadde skjedd med massene, og denne gangen fikk vi opplyst at alt hadde havnet på godkjent mottak, hos Leif Hodnemyr Tippen på grensen Kristiansand/Lillesand.

Vi sjekket hos fylkesmannen, og fikk innsyn i godkjenningen av tippen som mottaksplass. Ved første øyekast så alt ut til å være i orden:

2. Tillatelsen omfatter

Tillatelsen gjelder mottak, lagring, sortering og bearbeiding av næringsavfall spesifisert som følgende:

- Betong
- Asfalt
- Lett forurensede masser

Men det tydelig i tillatelsen at lagringen av massene skal være midlertidig:

3. Lagring

Lagring av avfall skal foregå slik at gjenvinningsmulighetene ikke reduseres og slik at helse- og miljøskadelige stoffer ikke lekker ut og spres.

Lagring av avfall skal foregå på tett dekke. Eventuelt spill skal kunne samles opp. Betong og asfalt som er fri for miljøgifter tillates lagret uten tett dekke.

Det tillates lagret til en hver tid inntil **7000** tonn samlet for avfallstyper listet opp i tillatelsens vilkår 2. Lagringstid utover **1** år må avklares med Fylkesmannen.

Sjekker fylkesmannen hvordan lagringen foregår? undret vi. Svaret var at det bare skjer etter tips, og her har det ikke kommet noen konkrete opplysninger som gav grunnlag for nærmere undersøkelser. Men Anders sin tipser fortalte oss at bilene som kommer på tippet sender feiesanden rett ned en skrånning i det som er en stor terrengutfylling.

Vi dro for å se selv. Vi fant en enorm terrengutfylling som etter reglene skulle bestå av kun helt rene masser. Den var iblandet betongrester og enorme mengder feiesand fra veiene i distriktet.

Publisering

Vi jobbet begge med andre ting underveis, og tok oss god tid til å sjekke fakta. Første sak ble ikke publisert før fredag 20.12.13. Saken går fra juletider 2013 og til mars 2014.

I den første saken vi skrev, dokumenterte vi:

- at feiemassene er forurenset av oljerester (egne prøver og Vegvesenets prøver)
- at kommunen har dumpet forurenset feiemasse uten godkjenning i et nedlagt steinbrudd på Dalane
- at Vegvesenets feiemasse har blitt håndtert i strid med reglene hos Leif Hodnemyr Tippet

De påfølgende artiklene handler om ansvarsforhold og pris, og vi avlegger et besøk hos Songdalen kommune som på tross av betydelig mindre økonomiske ressurser enn Kristiansand har klart å håndtere problemet mer profesjonelt. Til slutt følger vi saken opp når Kristiansand kommune har ettergått våre funn og legger om sin egen praksis.

Fra feiesand til offentlige bygg

Som en direkte oppfølging av sakene om feiesand, som er såkalt «lett-forurenset masse», fikk Tarjei et tips om å se på kommunal håndtering av byggavfall. En tipser minnet om at Kristiansand var i ferd med å ferdigstille sitt nye rådhus, og mente det kunne være en idé å finne ut hvor det hadde blitt av det gamle rådhuset.

Det var en interessant tanke: Hvor gjør man av et brukt rådhus? Svaret var oppsiktsvekkende: Man knuser det i småbiter og dumper det i et friluftsområde i en nabokommune.

Igjen ble miljøinformasjonsloven et sentralt verktøy for å løse saken. Vi tok kontakt med kommunen og hovedentreprenør for det nye rådhuskvartalet, og krevde innsyn i rapportene rundt rivningen. De viste at et firma som het Rive- og knuseservice hadde tatt jobben med å bringe bort de knuste

massene. Dette firmaet kunne vi også henvende oss til med miljøinformasjonsloven i hånd, siden denne loven gjelder for både offentlige og private, så lenge spørsmålet handler om miljøpåvirkning.

Dumpet rådhus i skogen

Her i skogen i Lillesand ligger restene av Rådhuskvartalet fra Kristiansand. Under restene av Øyestad rådhus.

Vi forlangte å få vite hvor massene var dumpet og fikk innsyn i detaljerte rapporter om hva rivningsmassene inneholdt.

Til slutt dro vi ut i skogen for å se og ta bilder, og sjekket med Lillesand kommune hva som var status til eiendommen. Det viste seg å være et friluftsområde, hvor det var godkjent en mindre terrengutfylling med kun helt ren masse.

Solgte avfall som ren jord

En annen oppfølgingssak vi laget på vinteren, bragte oss tilbake til Leif Hodnemyr Tippen. LH Tippen samarbeider med et delvis kommunalt eid selskap som selger jord. Selskapet heter Grønn Vekst Agder og har Avfall Sør som storeier.

Vi tok NCC og Vegvesenet på alvor da de sa de ville rydde opp etter avsløringen av dumping av forurenset masse utfor skråningen på tippen, som vi hadde påvist i den første saken vi skrev. Men nå viste seg at ikke alle massene var der lengre. Noe hadde blitt formidlet videre. Men hvor?

I den ene enden av tomten til LH Tippen var det leid ut plass til Grønn Vekst Agder som selger ren jord til ulike formål. De blander blant annet inn sand i noen av produktene sine, siden noen etterspør jord med ulike grader av sandinnhold.

Men nå var den oljeholdige feiesanden var blitt blandet inn i jord, og solgt som ren. Vi brukte miljøinformasjonsloven til å forlange detaljert innsyn i hva som hadde skjedd. Til slutt la selskapet seg helt flate og beklaget feilen.

■Deleid kommunalt selskap:

Blandet inn oljeholdig feiesand, solgte det som ren jord

Nå legger Grønn Vekst Sør seg flate og beklager feilen.

Konsekvenser

Noen ganger får journalistikk konsekvenser. Det har skjedd i disse sakene. Da feiebilene rengjorde Kristiansands gater våren 2014, ble det satt i gang et prosjekt for å dokumentere forurensingen skikkelig. Massene ble fordelt på de ulike bydelene for å se etter eventuelle forskjeller. Prøver ble tatt og analysert, denne gangen også for oljerester.

24. mars avsluttet vi serien vår med et intervju med feiesjef Odd Kristiansen, som sier:

- Denne gangen lærte vi noe av å lese avisen.

Alle prøvene kommunen tok denne gangen, dokumenterte forurensing. Alle prøvene slo ut på de samme tingene som Fædrelandsvennens prøver: oljeverdier er for høye. Nå legges rutine om, og fylkesmannen mener saken kan få ringvirkninger for håndtering av slike masser også i andre kommuner fremover.

I februar 2015 samles Fylkesmannen i Vest-Agder alle kommunene til miljøseminar. De kommer til å få en påminnelse av håndteringen av de såkalt lett-forurensede massene som det finnes mye av, og de vil få lære av Kristiansand erfaringer.

7. Spesielle erfaringer du vil nevne.

Vårt viktigste verktøy i denne saken var Miljøinformasjonsloven. Den er lite kjent blant journalister flest, og også lite kjent i bransjen vi snakket med nå. Men når aktørene fikk tilsendt en lenke med informasjon om loven, fungerte den godt, som en meget effektiv offentlighetslov også private aktører må rette seg etter.

Kristiansand, 12.1.2015.

Tarjei Leer-Salvesen